

QUISLING
la fram et
forslag til
en Europa-
pakt for Hitler
under deres
siste møte i
januar 1945.
- Sludder, sto
det i dagboken
til JOSEPH

Vidkun Quisling var den siste utenlandske politiker som møtte Adolf Hitler. Joseph Goebbels' dagbok bidrar til å kaste nytt lys over de siste samtalen mellom de to. Quislings forslag om Europa-pakt ble avvist.

G
O
E

En rekke originalfragmenter av Joseph Goebbels' dagbok ble spadd opp i Øst-Berlin i 1969–70. Opptegnelsen fra 25. januar 1945 viser at propagandaministeren drøftet Quislings Europa-pakt med Hitler. Goebbels skrev dagboken for hånd inntil juli 1941. Deretter dikterte han til stenograf, like til 29. april 1945, to dager før selvmordet. Det som nå er funnet i Moskva, er den mikrofotograferte versjonen av hele dagboken, foretatt på Goebbels' egen ordre fra høsten 1944.

Vidkun Quisling var den siste utenlandske politiker som fikk møte Adolf Hitler. De hadde tre møter med hverandre i løpet av Quislings ni dager lange besøk i Berlin i januar 1945. Quisling var blant annet kommet for å legge frem sitt utkast til et «Europeisk Folkefelleskap», som skulle omfatte 18 land.

Men Hitler var mest opptatt av den anti-tyske sabotasjen i Norge. Quisling ble vitne til at Føren rett et dramatisk raserutbrudd mot Josef Terboven, fordi han ikke hadde greid å skape ro i Norge. Quisling forsøkte å roe det hele ned ved å hevde at 500 000 nordmenn arbeidet for tysker-

ne. I det tredje møtet mellom de to sa Hitler at han fant Quislings paktforslag interessant, og at det ville bli undertegnet straks krigen var over! Odd V. Aspheim forteller i denne artikkelen for Aftenposten om Quislings dramatiske besøk i Berlin, som skulle bli hans siste utenlandsbesøk. Han

bygger særlig på innholdet i nye utdrag fra de meget omtalte dagbøkene til Joseph Goebbels. De britiske avisene The Sunday Times og Daily Mail kjører hver sine tematiske utdrag av dagbøkene, som dukket opp i fullstendig versjon i Moskva i vår. Forholdet til Norge er så perifert for de engel-

ske avisene at det neppe omtales i utdragene. Aspheim (42) har i en årrekke arbeidet med innsamling av materiale om okkupasjonstiden og Quislings rolle i tyske arkiver. I 1990 utga han i samarbeid med Guri Hjeltnes en billedbok om felttoget i 1940, «Tokt ved neste nymåne».

DAGBOKEN OM HITLER-MØTET

102325

BERLINS

- QISLINGS FORSLAG SLUDDER

ODD V. ASPHEIM
NTB (foto)

Med et 12-punkts forslag til en samling av Europas fastlandsstater forsøkte Vidkun Quisling i januar 1945 å påvirke Hitler-Tysklands okkupasjonspolitikk. Hans «Utkast til Europapakt» var en blanding av prinsipielle tanker når det gjaldt internasjonal organisering, og et taktisk utspill. Det var Quislings hemmelige våpen for å oppnå et stemningsomslag i siste minutt til Tysklands gunst: Europeerne ble tilbudt frihet og selvstendighet. Hvordan slike idéer ble mottatt i Berlin, lar seg nå dokumentere på grunn av hittil upubliserte Goebbels-dagbøker.

Paktforslaget var trykket på tysk i 50 eksemplarer høsten 1944. Ifølge innledningen skulle dette «Europeiske Folkefellesskap» omfatte 18 land fra Norge i nord til Hellas i syd, og alle skulle anerkjennes som selvstendige, likeberettigede stater. Det skulle herske stemmelikhet, og Hitler var faktisk ikke tiltenkt annen rolle enn presidentskapet i den europeiske kongress som skulle dannes. England var naturlig nok ikke oppført som medlem. Det samme gjaldt Finland, som ifølge Quislings kommentarer likevel kunne få bli medlem. Også for de baltiske stater og Russlands tre europeiske stater skulle medlemskap stå åpent, mens de asiatiske deler av Russland skulle knyttes til Europa-fellesskapet uten å gå inn i det.

I takt

«Europas fred er bare sikret når Tyskland og England eller Tyskland og Russland marsjerer i takt,» kommenterte Quisling, som la til at alternativet England var lite realistisk i den aktuelle situasjon. Derimot åpnet han altså for en løsning av det russiske spørsmål som ledd i Europas nyordning, noe han hadde utredet grundig for Hitler i et omfattende memorandum året før. Prinsipielt holdt imidlertid Quisling fort-

satt fast ved en føderasjon som også inkluderte de britiske øyer, det viser andre av hans notater. Paktforslaget fra 1944 har derfor en situasjonspreget form.

Quislings EF

I § 9 trekkes grunnprinsippene for fellesskapet opp: Enhver medlemsstat skulle ha full råderett når det gjaldt dens indre politikk. Utenrikspolitikk, forsvarspolitikk og økonomisk politikk skulle derimot koordineres av et eget utvalg. Dessuten åpnet paktens for mindre regionale sammenslutninger, f.eks. mellom de skandinaviske og de germanske land.

Da Quisling signerte sine kommentarer den 2. november 1944, håpet han å få treffe Hitler igjen med det første. Bestrebelsene — særlig fra hans uoffisielle utenriksminister Finn Støren — for å få til et nytt toppmøte, løp for fullt. Samtidig nådde misnøyen innen Nasjonal Samling over manglende tyske innvømmelser nye høyder, og Quisling selv hadde truet med å trekke seg tilbake. Audiensen ble imidlertid stadig forskjøvet. Ikke før i januar 1945 kom Quisling av sted, og da på korteste varsel. Reichskommissar Josef Terboven var alt i Berlin for å drøfte situasjonen i Norge med der Führer. Hitler hadde da bedt om Quislings nærvær, og dermed ble ministerpresidenten satt på flyet om morgenen den 20. januar, bare leidsaget av Støren.

Godt forberedt

Men reiseklar hadde han vært lenge. I Quislings mappe lå bl.a. ministerens krav om freds slutning med Tyskland og tysk anerkjennelse av Norges selvstendighet. Og fremfor alt Europapakten, det politiske våpen Quisling nå ville utruste Hitler med.

I alt fikk Quisling møte Hitler tre ganger under dette oppholdet, som strakk seg over ni dager. Ja, Quisling var faktisk den siste utenlandske politiker som besøkte Hitler, «som så ut som en mann som hadde for meget å gjøre», slik Støren sa det

etter hjemkomsten. Quislings anliggender ble imidlertid skjøvet i bakgrunnen til å begynne med. Under møtene med Hitler 21. og 22. januar var det sabotasjen i Norge og dens bekjempelse som sto i fokus. Bl.a. ble uinntakstilstanden på Hønefoss i september året før berørt, og Quisling ble vitne til dramatiske scener da Hitler øste sitt raseri ut over Terboven på grunn av tilstandene.

Terboven var innstilt på svært strenge represaller i de dager, noe Quisling og Støren under et annet møte talte imot, og som Hitler også kom til å avslå. Quisling prøvde å dempe inntrykket av sabotasje ved å hevde at rundt 500 000 nordmenn arbeidet for tyskerne. Samtidig sto han nok og trippet etter å fremlegge for Hitler det han selv hadde på hjertet. Hitler tok også imot Quislings dokumenter, men forlangte betenknings tid.

Ventetid

I tiden frem mot det avgjørende møtet søkte Quisling og hans krets kontakter for å sikre seg støtte. Det gjaldt bl.a. hans gamle venn, minister for øst-områdene, Alfred Rosenberg. Også rikskansellisejefen Heinrich Lammers, Gottlob Berger fra SS-hovedkontoret og utenriksminister Joachim von Ribbentrop ble avlagt visitter. Dessuten hadde Quisling fått møte propagandaminister Joseph Goebbels alt på ankomstdagen, den 20. Dagen etter dikterte Goebbels til sin stenograf at Quisling hadde beklaget seg over sin regjeringens uselvstendige stilling; den var nærmest bare et utøvende organ for reichskommissar. Deretter hadde han overrakt propagandaminister sin Europapakt.

Goebbels — som i 1943 hadde følt seg på linje med Quisling i kritikken av den tyske østpolitikken — fikk også nå et positivt førsteinntrykk: Utkastet inneholdt svært mange besnærende trekk («sehr vile bestechende Züge»). Men å gi de europeiske folk slike innvømmelser på dette stadiet av krigen, vill det oppfattes som et

svakhetstegn, mente Goebbels, som avrundet kommentaren med et angrep på utenriksdepartementet og von Ribbentrop for en feilaktig Europapolitikk.

Svekket Hitler

Om aftenen den 24. januar snakket så Goebbels med Hitler om situasjonen. Han hadde ikke sett sin Führer på ca. to uker, og bemerket at Hitler virket mer trett enn tidligere. Det var nok det harde arbeidspresset som reduserte hans helse. De drøftet situasjonen i øst-områdene, der bolsjevikenes redselsgjeringer nå antok slike former at det ikke lenger egnet seg for innenlandsk propaganda. Det ville bare utløse panikk. Derfor ble slike meldinger nå forbeholdt utlandet.

Så fortalte Hitler om Quislings besøk og ønske om fredsforhandlinger mellom Norge og Tyskland. «Men,» beretter Goebbels, «der Führer er i øyeblikket ikke innstilt på å felle noen vidtgående politisk avgjørelse på dette området.»

Deretter behandlet Hitler og Goebbels Europapakt-forslaget. «Det er ikke brukbart i praksis,» oppsummerte Goebbels i dagboken etterpå: «Quisling foreslår f.eks. at kongressen skal ha sitt sete i Wien, og videre at hver eneste stat i Europakongressen skal ha lik stemmerett, altså Danmark og Norge like meget som Tyskland og Frankrike! Med slikt sludder kommer man naturligvis ikke særlig langt.»

Her har pipen fått en annen lyd. Der Führer hadde sagt sin hjertens mening, og Goebbels gjorde, som så ofte før, hans ord til sine.

Men da Hitler 28. januar siste gang tok imot Quisling «for å hypnotisere ham», fant han ifølge Støren pene ord. Han hadde lest paktforslaget med interesse, og dette skulle de undertegnede straks krigen var slutt! Et løfte av slik verdi, samt en offisiell gjentagelse av Hitlers erklæring fra september 1943 om at Norge etter seieren skulle få suverenitet tilbake, var alt Quis-

ling fikk ut av Berlin oppholdet. Ifølge en rapport fra Berger hadde han ikke våget å bringe spørsmålet om en selvstendig regjering på bane i det hele tatt, etter at ønsket om freds slutning hadde strandet.

Under returen 29. januar mellomlandet Quisling i København, og traff ganske kort Det tyske rikets befullmektigede i Danmark. Dr. Werner Best sto Quisling på en lang bedrefot med enn den Terboven han måtte slite med i Norge. Overfor Best lettet nordmannen på trykket, og beklaget seg i sterke ord over at Hitler hadde avvist øyeblikkelige endringer i det som belastet det norsk-tyske forholdet. Den fremtidsmusikk Hitler stadig spilte på, gjorde ikke lenger inntrykk på Quisling.

Hjemme igjen anla han imidlertid — i motsetning til den frittalende Støren — en modererende og optimistisk tone overfor skuffede partifeller.

Under prosessen i 1945 etterlyste Quisling forgjeves Europapakten, som han mente ville stille hans virksomhet i et bedre lys. Aktor kjente den imidlertid ikke. Men faktisk lå et eksemplar av paktstykket blant det materialet påtalemyndigheten hadde beslaglagt. Maria Quisling fikk det tilbakelevret i 1952; paktens har siden sirkulert i kretsen av Quislings tilhengere.

Først i det aller siste har historikerne beskjeftiget seg med dokumentet, som er et viktig bidrag til NS-forerens politiske biografi. Helt påfallende er det at Quisling, som fra 1930-tallet hadde gått inn for en autoritær nyordning av det norske samfunn, så klart bekjente seg til flertallsprinsippet når det gjaldt Europas organisering.

Her — og fremfor alt ved sin vilje til anerkjennelse av de slaviske folk — støtte Quisling an mot selve grunnfillet i Hitlers anskuelse. Det er et interessant aspekt ved «gåten Quisling» at en mann med slike tanker en alle søkte ut nettopp Adolf Hitler som en høvelig forbundsfølle.